

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI.

TMC institute Pedagogika va psixologiya fakulteti 4-bosqich talabalasi:

Shohasanova Shahlo

Ilmiy rahbar:

Salimova. A.A.

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz ta'lim texnologiyalarining shakllanish tarixi va zamonaviy ta'lim texnologiyalarining ta'limda qanday qo'llanilishini ko'rib chiqamiz.

Tayanch so'zlari: texnologiya, ta'lim, innovatsiya, rivojlanish, pedagogik texnologiya, zamonaviy ta'lim.

Zamonaviy ta'lim texnologiyasi.

Texnologiya bu-bir vaqtning o'zida bilimlar, ko'nikmalar, usullar, faoliyat usullari va algoritmlar to'plami tizimi, har qanday muammolarni hal qilishning ilmiy rivojlanishi. *So'nggi o'n yillikda*, ta'lim tizimi oldida turgan muammolarni hal qilishga qaratilgan ulkan ilmiy- tadqiqot ishlari olib borilayotgan bir paytda, turli xil pedagogik texnologiyalar tasvirlangan.

Zamonaviy "texnologiya" tushunchasi mazmunli umumlashma bo'lib, uchta asosiy jihatga ega:

-ilmiy-texnologiya – bu psixologik-pedagogik nazariya va ilg'or amaliyot yutuqlariga asoslangan ma'lum bir muammoning ilmiy jihatdan ishlab chiqilgan echimi;

-rasmiy-tavsiflovchi-texnologiya-bu rejalashtirilgan natijalarga erishish uchun ishlatiladigan maqsadlar, usullar va vositalarning mazmuni, harakatlar algoritmlarining modeli, tavsifi;

-protsessual-samarali-texnologiya-bu faoliyatni amalga oshirish jarayoni, uning barcha tarkibiy qismlarining, shu jumladan ob'ektlar va faoliyat sub'ektlarining ishlashi va o'zgarishi ketma-ketligi va tartibi.

Shunday qilib, texnologiya har qanday ishlab chiqarish yoki ijtimoiy muammoni ilmiy asosda ishlab chiqilgan ketma – ket, bosqichma-bosqich amalga oshirish jarayonidir.

Ta'lim texnologiyalari - bu ta'lim vositalaridan biri, jarayon sub'ektlari o'rtasida bunday munosabatlarni o'rnatishga hissa qo'shadigan ilmiy asoslangan texnika va usullar tizimi bo'lib, unda to'g'ridan – to'g'ri aloqada maqsadga erishiladi-umuminsoniy madaniy qadriyatlar bilan tanilganlarni tanishtirish.

Zamonaviy o'qituvchi o'z faoliyatida nafaqat o'quv jarayonining an'anaviy texnologiyalarini qo'llaydi, balki guruh jamoasi bilan ishlashda o'z amaliyotiga yangi, zamonaviy texnologiyalarni ham kiritadi. Ish shakllari guruhdagi mavjud vaziyatga qarab belgilanadi.

Pedagogik texnologiyalar-bu ustuvor umumta'lim maqsadlari, kontseptual jihatdan o'zaro bog'liq bo'lgan vazifalar va mazmun, o'quv jarayonini tashkil etish shakllari va usullari bilan birlashtirilgan texnika va usullarning murakkab tizimlari, bu erda har bir pozitsiya boshqalarga iz qoldiradi, natijada talabalar rivojlanishi uchun ma'lum bir sharoit yaratiladi. Ushbu texnologiyalarning barchasi nafaqat maktabda, balki maktabda va sinfda tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish uchun ham qo'llaniladi. Pedagogik texnologiyalar orasida alohida ta'lim texnologiyalarini ajratib ko'rsatish mumkin.

Ta'lim texnologiyalarining mazmuni.

Ta'lim texnologiyalarining mazmuni quyidagilardan iborat:

- Ilmiy asoslangan ijtimoiylashtirilgan talablar;
- Ijtimoiy tajribani o'tkazish;
- Maqsadni belgilash va mavjud vaziyatni tahlil qilish;
- Ijtimoiylashtirilgan talaba bahosi;
- Ijodiy biznesni tashkil etish;
- Muvaffaqiyat holatini yaratish.

Hozirgi vaqtda o'quv ishlariga joriy etilayotgan turli xil yangi usullar, yo'nalishlar, tizimlarni innovatsion texnologiyalar deb hisoblash mumkin, chunki ular, qoida tariqasida, maktabning ta'lim tizimini tubdan o'zgartiradi.

Innovatsion ta'lim texnologiyalari.

Innovatsion ta'lim texnologiyalari:

- maktab ichida kengaytirilgan qo'shimcha ta'lim tizimini yaratish;
- to'liq kunlik maktabning turli xil variantlari;
- maktab ichida bolalar va ota-onalar uyushmalarini tashkil etish;
- televizion (tok–shoular, davra suhbatlari, ijodiy portretlar, video hikoyalar);
- kollektiv ijodiy ish (CTD);
- axborot-kommunikatsiya (veb-saytlar yaratish, interaktiv mashqlar, video syujetlar, Internet, media-kutubxona);
- nostandart texnologiyalar (improvizatsiya, fan va madaniyat kunlari, intellektual marafon);
- ijtimoiy dizayn;
- tashkiliy va faoliyat o'yinlari (odi);
- tadqiqot faoliyati texnologiyasi;
- ijtimoiy-pedagogik diagnostika texnologiyasi ;
- dasturlash texnologiyasi;
- rejani amalga oshirish texnologiyasi;
- ko'p darajali farqlash texnologiyasi;
- modulli pedagogik texnologiya;
- loyiha texnologiyasi;
- didaktik o'yin texnologiyasi;
- sog'liqni saqlash texnologiyasi;
- shaxsga yo'naltirilgan texnologiya;
- ekologik ta'lim;
- Case texnologiyalari;
- san'at texnologiyalari;
- shou texnologiyalari (ommaviy tanlovlar, musobaqalar, KVNLARNI tashkil etish);
- guruhli muammoli ish (loyihalarni ishlab chiqish);
- muloqot texnologiyalari (munozaralar, munozaralar, munozaralar);
- "o'qituvchi-o'quvchi" suhbatlari;
- aloqa bo'yicha trening;

- "axborot oynasi" (devor reklamalarining turli shakllari, stendlar).

Har biringiz o'z ishingizda ko'pgina texnologiyalar va usullarni qo'llaysiz.

Dars davomida ta'lim texnologiyalari va usullaridan foydalanish darsni innovatsion tarzda o'tkazishga yordam beradi.

Zamonaviy o'quv jarayonida qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar quyidagilarga yordam beradi:

- O'qituvchining mehnat unumdorligini oshirish.

- O'qitishda individual yondashuvni amalga oshirish.

- Ta'limning turli bosqichlari va darajalarida ta'lim faoliyati samaradorligini nazorat qilishni amalga oshirish.

- O'quv faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish uchun vaqt xarajatlarini minimallashtirish.

- Ta'lim faoliyatini baholashning sub'ektiv omillari rolini oshirish.

- Ta'lim faoliyati sifatini oshirish.

- O'qitish va ta'limni amalga oshirish natijalarining o'qituvchining malakasi va mahoratiga bog'liqligini kamaytirish.

- O'qitishda uzluksizlik printsipini amalga oshirish.

Pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonida faol amaliy qo'llanilishini topadi. Ularni amalga oshirish o'qituvchidan rivojlangan axborot madaniyatini va ilmiy-tadqiqot pedagogik faoliyatiga yo'naltirishni talab qiladi.

Pedagogik texnologiyalarda texnologik yondashuv.

O'quv jarayoniga texnologik yondashuv pedagogik rejani aniq natija shaklida tarjima qilingan maqsadli qarashlarga muvofiq qat'iy ravishda qurilgan pedagogik harakatlarning texnologik zanjiriga tarjima qilishni o'z ichiga oladi.

Texnologik yondashuv ta'lim, pedagogik, ijtimoiy voqelikning turli sohalari va jihatlarini kontseptual va dizayn jihatdan rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi, bu quyidagilarga imkon beradi:

- natijalarni aniqroq bashorat qilish va pedagogik jarayonlarni boshqarish;

- mavjud amaliy tajribani va undan foydalanishni ilmiy asosda tahlil qilish va tizimlashtirish;

- ta'lim va ijtimoiy – tarbiyaviy muammolarni har tomonlama hal qilish;

- shaxsni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni ta'minlash;

- insonga salbiy holatlar ta'sirining ta'sirini kamaytirish;

- mavjud resurslardan maqbul foydalanish;

– paydo bo'layotgan ijtimoiy-pedagogik muammolarni hal qilish uchun eng samarali va yangi texnologiyalar va modellarni tanlang.

Pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish manbalari

Pedagogik texnologiyalarni shakllantirish va rivojlantirish manbalari:

-Psixologik fan va shaxsiy rivojlanishning heterojen psixologik tushunchalari, turli yosh bosqichlarida o'quv jarayonlarini amalga oshirish va ma'lum tabiiy moyilliklarni ochib berish xususiyatlarini belgilaydi. Bunday tushunchalarga bixeviorizm, shaxsning intellektual ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish nazariyasi va o'quvchilar shaxsini rivojlantirishning turli yosh davrlarida o'quv faoliyatini amalga oshirish nazariyasi kiradi;

-Dizaynni rivojlantirish. Bu o'quv jarayonida dizayn texnologiyalari, dizayn elementlaridan foydalanish o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlaydi;

-Ishlab chiqarishni rivojlantirish, jamiyatning postindustrial rivojlanish bosqichiga o'tishi. Texnik jarayonlar va inson o'rtasida bog'liqlik mavjud, jamiyatning ishlab chiqarish, ijtimoiy va boshqa sohalarini axborotlashtirishni rivojlantirish. Axborotlashtirish ta'lim sohasiga ham kirib boradi, unga ilmiy-texnik xarakterdagi innovatsion mahsulotlarni, ta'lim faoliyatini amalga oshirishning texnologik vositalarini kiritadi;

-Pedagogik nazariya va amaliyotni rivojlantirish. Bu ta'lim faoliyatini tashkil etishga, o'quv jarayonini boshqarishni amalga oshirishga yangi qarashlar, yangi yondashuvlarni shakllantirishni o'z ichiga oladi.

Pedagogik texnologiyalar ta'limning maqsad va vazifalariga erishish usuli hisoblanadi. Ular amalga oshirishning ilmiy asosiga ega va muayyan faoliyatni amalga oshirish, muayyan pedagogik muammolarni hal qilishga qaratilgan muayyan pedagogik jarayonni amalga oshirish algoritmini nazarda tutadi.

Pedagogik texnologiya yangi yo'nalishi sifatida.

Pedagogik texnologiya pedagogikaning yangi yo'nalishi sifatida *qirq yildan* ko'proq vaqt oldin **AQSh**da paydo bo'lgan. Pedagogik texnologiya o'quv jarayonini to'liq boshqarish g'oyasi, uning dizayni va bosqichma-bosqich takrorlash orqali tahlil qilish qobiliyatiga asoslangan.

Pedagogik texnologiyalarga asoslangan pedagogik jarayon maqsadlarga erishishni kafolatlashi kerak. Pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish, aniq ta'lim va ta'lim texnologiyalarini mustaqil ravishda ishlab chiqish qobiliyati o'qituvchiga kasbiy faoliyatni eng yaxshi tarzda amalga oshirishga, o'z ishining ustasi bo'lishga imkon beradi. Ta'lim muassasasida tarbiyaviy ishlarni takomillashtirishning mumkin bo'lgan usullaridan biri bu amaliy o'qituvchilar tomonidan samarali pedagogik g'oyalarni o'zlashtirishdir. Ta'limning barcha sub'ektlari faoliyati sifatini oshirish uchun o'quv jarayoni ishtirokchilari ijtimoiy-pedagogik va tarbiyaviy ish texnologiyalari to'g'risida chuqur bilimga muhtoj. Pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonini o'ziga xos tarkib bilan to'ldirishga imkon beradi va qiymatga yo'naltirilgan pedagogik g'oyalar o'qituvchining kasbiy ongini boyitadi.

Ko'pgina olimlar, o'qituvchilar ushbu kontseptsiyani talqin qilish bilan shug'ullanishgan: "texnologiya", "pedagogik texnologiya". Bular **V. M. Shepel, B. T. Lixachev, V. P. Bepalko, I. P. Volkov, Y. K. Babanskiy, N. R. Talyzina, V. F. Shatalov, S. N. Lysenkova**. Va ularning barchasi "texnologiya" so'zining kelib chiqishini yunoncha "*techne*"-san'at, mahorat, va "*logiya*" bu fan. Izohli lug'atda texnologiya - bu har qanday biznesda, hunarmandchilikda, san'atda ishlatiladigan texnikalar to'plamidir. "Texnologiya" tushunchasining ko'plab talqinlari mavjud, ularning asosida xulosa chiqarish mumkin.

Pedagogik texnologiyalarning tarixiy rivojlanish bosqichlari.

Pedagogik texnologiyalarning paydo bo'lishi va ularning ta'lim faoliyatini amalga oshirish uchun asos sifatida qo'llanilishi XX asr o'rtalarida kuzatilmoqda. Pedagogik texnologiyalarni shakllantirishning quyidagi bosqichlarini ajratish mumkin:

1. XX asrning yigirmanchi yillari. Ushbu davrda mahalliy pedagogikada "pedagogik texnika" atamasi paydo bo'lib, u o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish vositalari va usullarining umumiylikini aks ettiradi.
2. XX asrning qirqinchi yillari. O'quv jarayonida texnik mahsulotlardan faol foydalanish mavjud. Turli xil texnik vositalar bir qator [ta'lim muammolarini](#) hal qilish uchun ishlatiladi. Ta'lim faoliyatini tashkil etishga texnik yondashuv asta-sekin rivojlanmoqda. shunday qilib, ta'lim faoliyatini texniklashtirish vositasi sifatida tan olingan birinchi pedagogik texnologiyalar paydo bo'ladi. Ushbu davrda kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi sodir bo'ladi va dasturiy mahsulotlar birinchi pedagogik texnologiyalarga aylanadi. O'quv jarayonlari Amerika va Evropa mamlakatlarida dasturlashtirilmoqda.
3. XX asrning yetmishinchi-to'qsoninchi yillari. Ushbu davrda axborot rivojlanishi yangi bosqichga ko'tarilmoqda. kompyuterlashtirish jamiyatning deyarli barcha sohalarini qamrab oladi. Ushbu davrda pedagogik texnologiyalar ta'lim faoliyatini tashkil etish usullari, shakllari va vositalarini o'z ichiga olgan tizimli mahsulot sifatida ko'rib chiqila boshlandi. Shu bilan birga, texnologiya ta'lim faoliyatida texnik mahsulotlar, qurilmalar, uskunalar va tizimli bilimlardan ta'lim muammolarini hal qilishda foydalanishni o'z ichiga oladi. Pedagogik texnologiyalarga rivojlanishning yangi usullari va ta'lim faoliyati va uning samaradorligiga ta'sir ko'rsatish uchun yangi imkoniyatlar berilmoqda.
4. XX asrning to'qsoninchi-ikki ming yillik yillari. Pedagogik texnologiya tushunchasiga yangi ma'no beriladi. Bu ta'lim faoliyatini texnologiyalashtirish bilan bog'liq, ya'ni ta'lim jarayoniga yangi texnologiyalar, ilmiy va texnik vositalarning kirib borishi. Pedagogik texnologiyalar o'z ta'sirini kengaytirmoqda. Ular yangi imkoniyatlarga, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga, o'qituvchilar va talabalar faoliyatini soddalashtirishga imkon beradigan faoliyat tamoyillariga ega. Ushbu davrda rus pedagogikasida 20-asrning pedagogik faoliyati g'oyalari va ularning erkin ta'lim g'oyalari bilan uyg'unligiga asoslangan ta'lim texnologiyasi faol rivojlana boshladi.
5. Ijtimoiy rivojlanishning zamonaviy bosqichi. Ular, birinchi navbatda, o'quvchilarning shaxsiy salohiyatidan maksimal darajada foydalanishga, o'qitishda faoliyatga asoslangan yondashuvga va o'quv faoliyatini loyihalashga qaratilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan [ta'limni rivojlantirish](#), muammoli va loyihalarni o'qitish texnologiyalari, ixtirochilik vazifalarini rivojlantirish uchun TRIZ texnologiyalari, sog'liqni saqlash texnologiyalari, [hamkorlik](#) texnologiyalari va AKT texnologiyalari kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pedagogik texnologiya, uning mohiyati. Nashr Qilingan 28.10.2013-20: 52-Yermolenko Tatyana Mixaylovna. Maqola.
2. Yepisheva O. ta'lim texnologiyasining asosiy parametrlari // "maktab texnologiyalari" № 4 2004 yil.
3. Ta'lim jarayonida zamonaviy ta'lim texnologiyalari. Vetoxina S. A. Maqola. Ta'lim ishlarining zamonaviy texnologiyalari. A. M. Sisengaliyevna. Maqola.